

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.

Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.

Series: Economical Sciences

ISSN 2519–2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e10606

UDC 330.8:338.46

The evolution of interpretations of the term "service": from the origins of economic thought to the present day

H. Brychka, B. Brychka

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Lviv, Ukraine

Article info

Received 18.08.2025

Received in revised form
22.09.2025

Accepted 23.09.2025

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.
E-mail: vyslgal@i.ua

Brychka, H., & Brychka, B. (2025). The evolution of interpretations of the term "service": from the origins of economic thought to the present day. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 27(106), 33–37. doi: 10.32718/nvlvet-e10606

The article is devoted to the study of the evolution and peculiarities of the interpretation of the term "services" in world economic thought from ancient times to the present day. It is determined that the service is the first indicator of the development of national economies. According to a certain research method, the recognition of the peculiarities of the understanding of "services" in the course of the historical development of economic thought is established. The authors analyzed the views of such scientists as Aristotle, A. Smith, J.-B. Say, K. Marx, F. Kotler and modern economists. It is established that in ancient and medieval treatises, services were either not mentioned or were considered unproductive labor. It is determined that the rethinking of the role of services began in the 19th century, in particular, with the help of J. B. Say, who first defined a service as a separate economic category. It is shown that the first "theory of services" was put forward by economist Frederic Bastiat, who considered the value of a service and determined its utility. The understanding of the essence of services in Marxism is shown. A wide range of services of the economic category at the present stage of economic and social development is highlighted. It is shown that in general, modern researchers distinguish four main approaches to the involvement of "services": as a result of useful activity, as a process, as a special type of product (good) and as an economic activity. The interpretation of services proposed by modern foreign and Ukrainian scientists are also presented and analyzed. Special attention was paid to the understanding of services from the point of view of Ukrainian legislation. The conclusion is made about the importance of further study of this topic, especially in the context of the emergence of new types, such as digital services.

Key words: service, economic school, economic thought, classical political economy, physiocrats.

Еволюція трактувань терміну «послуга»: від зародження економічної думки і до сучасності

Г. Бричка, Б. Бричка

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Статтю присвячено дослідженню еволюції та особливостей трактування терміну «послуга» у світовій економічній думці від давніх часів до сучасності. Визначено, що послуги є важливим індикатором розвитку національних економік. За мету дослідження встановлено вважати виявлення особливостей розуміння «послуг» протягом історичного розвитку економічної думки. Автори проаналізували погляди таких науковців, як Аристотель, А. Сміт, Ж.-Б. Сей, К. Маркс, Ф. Котлер та сучасних економістів. Встановлено, що у давніх та середньовічних трактатах послуга або не згадувалася, або вважалася непродуктивною працею. Визначено, що переосмислення ролі послуг почалося в XIX столітті, зокрема, завдяки Ж. Б. Сею, який уперше визначив послугу як окрему економічну категорію. Вказано, що першу «теорію послуг» висунув економіст Фредерік Бастіа, який вважав послугою цінністю та визначав корисність послуг. Показано розуміння сутності послуг у марксизмі. Висвітлено широкий спектр трактувань послуги

як економічної категорії на сучасному етапі економічного та суспільного розвитку. Вказано, що загалом сучасні дослідники виділяють чотири основні підходи до трактування «послуги»: як результат корисної діяльності, як процес, як особливий вид товару (блага) та як економічна діяльність. Також подано та проаналізовано трактування послуги запропоновані сучасними іноземними та українськими науковцями. Зроблено висновок про важливість подальшого вивчення цієї тематики, особливо в контексті появи нових видів, таких як цифрові послуги.

Ключові слова: послуга, економічна школа, економічна думка, класична політична економія, фізіократи.

Вступ

Послуги сьогодні є індикатором розвитку національних економік, адже між відсотковим відношенням частки послуг у національній економіці та рівнем її розвитку існує прямий зв'язок. Тому існує необхідність до розуміння еволюції даного поняття у світовій економічній думці протягом всього періоду розвитку суспільства.

Тематикою розуміння поняття «послуга» займалася ціла низка науковців, зокрема Ж.-Б.Сей, А. Сміт (Smith, 2005), К. Маркс, Ф. Бастіа, Ф. Котлер (Kotler et al., 2018), Р. Норманн та інші, що в першу чергу висвітлювали у своїх роботах економічну сутність послуг. Питаннями розвитку сфери послуг займалися К. Гренрос, С. Гаврилишин, Р. Малері, К. Лавлок (Lovelock, 1999), О. Ланге, В. Базилевич (Bazylevych, 1999), Д. Коуел, Р. Малері, О. Любіцева, П. Зав'ялов, В. Руделіус, Т. Хилл, О. Моргулець та багато інших. Слід зазначити, що їх праці в значній мірі стосуються сфери послуг в економічній системі в цілому, дослідженням маркетингу та менеджменту послуг зокрема.

Загалом питання трактування поняття «послуга» на різних етапах економічного розвитку не було надто поширеним серед науковців-економістів, однак це гонимим чином не зменшує його значущості та актуальності. Розуміння еволюції цього терміну – від минулих століть до сучасності – дає змогу глибше досліджувати сутність і роль послуг у майбутньому.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні особливостей розуміння терміну «послуга» протягом усього розвитку економічної думки та на сучасному економічному світогляді. До основних завдань цього дослідження віднесемо висвітлення розуміння терміну «послуга» у світогляді провідних економістів, які зробили внесок у розвиток теорії послуг та розглянути трактування даного поняття з точки зору законодавчих документів.

Матеріал і методи досліджень

У дослідженні еволюції трактування терміну «послуга» ми як автори використовували певний методичний інструментарій, зокрема були використані: монографічний метод, при цілісному дослідженні проблематики трактування «терміну послуга» протягом тривалого історичного періоду, графічний метод будуючи таблиці та зображуючи рисунки; метод порівняння при аналізі різних сторін розуміння «послуги» як економічної категорії тощо.

Результати та їх обговорення

Економічна думка та поява розуміння економічних категорій беруть свій початок ще з давніх часів. Так у

працях Аристотеля та Ксенофонта обговорювалися питання обміну та корисності, що заклало основи для подальшого розуміння послуги як економічної категорії. Проте точного визначення «послуги» як і прямих згадок про такий термін у давніх трактатах не спостерігається.

Представники класичної політичної економії, зокрема Адам Сміт виокремлював матеріальне благо та благо без «природної субстанції», що детально представлено у його книзі «Дослідження про природу і причини багатства народів». Він також зазначав, що послуги не створюють матеріального багатства, тому в ті часи послуги не обліковувалися при формуванні остаточних економічних результатів та не входили до системи національного рахівництва (Smith, 2005).

Справжнє переосмислення ролі послуг в економіці та суспільній економічній думці прийшло лише в ХІХ столітті. Уперше в економічній науці термін «послуга» ввів Ж. Б. Сей у 1803 році у своїй праці «Трактат по політичній економії», де описав послугу як окрему економічну категорію. Він розглядав виробництво як створення корисності, а не лише матеріальних благ. Вважав, що послуги мають цінність, оскільки задовольняють потреби споживачів (Bazylevych, 1999).

Розвинув свою «теорію послуг» французький економіст Фредерік Бастіа, стверджуючи, що обмін у суспільстві – це обмін послугами. Він підкреслював, що цінність визначається не лише працею, а й корисністю послуг. Бастіа висловлював думку, що «взаємний обмін здійснюється за таким незмінним правилом: цінність за цінність, послуга за послугу, а все, що становить дармову корисність, стоїть поза торгом, тому що дармовий продукт не має цінності, а предметом мінових угод буває лише цінність». Даний науковець ідентифікував послугу «як будь-яке зусилля, яке зберігає зусилля інших» (Bazylevych, 1999), і як протиріччя позиції Ж. Б. Сея щодо того, що не лише люди, а й природні сили та речі можуть створювати корисні послуги, він здійснював аналіз тільки особистих послуг.

Засновник іншої школи економічної думки – марксизму Карл Маркс розумів послугу як споживчу вартість, що появляється за результатами застосування праці, іншими словами вважав послугу товаром без уречевленої форми (Kasumov, 2024).

Багато науковців-економістів трактуючи поняття «послуга» ототожнювали його із корисністю та благом. Зокрема, популярний дослідник Ф. Котлер розуміє послугу як «будь-який захід, діяльність або вигоду, які одна зі сторін може запропонувати іншій стороні, і які в основному невідчутні і не приводять до заволодіння чим-небудь» (Kotler et al., 2018).

Невіл Р. Норманн ідентифікує послугу як «користь, запропоновану клієнту організацією сфери

послуг» (Pavliuk & Mulenko, 2021). Його трактування підтримують багато сучасних науковців.

К. Гренрос (вчений із «Нордичної школи» маркетингу послуг) вважає, що послуга є процесом, що об'єднує серію дій, невідчутних фізично, між обслуговуючим персоналом і споживачами, використовуваними ресурсами, підрозділами підприємства, що надає послуги (Pavliuk & Mulenko, 2021).

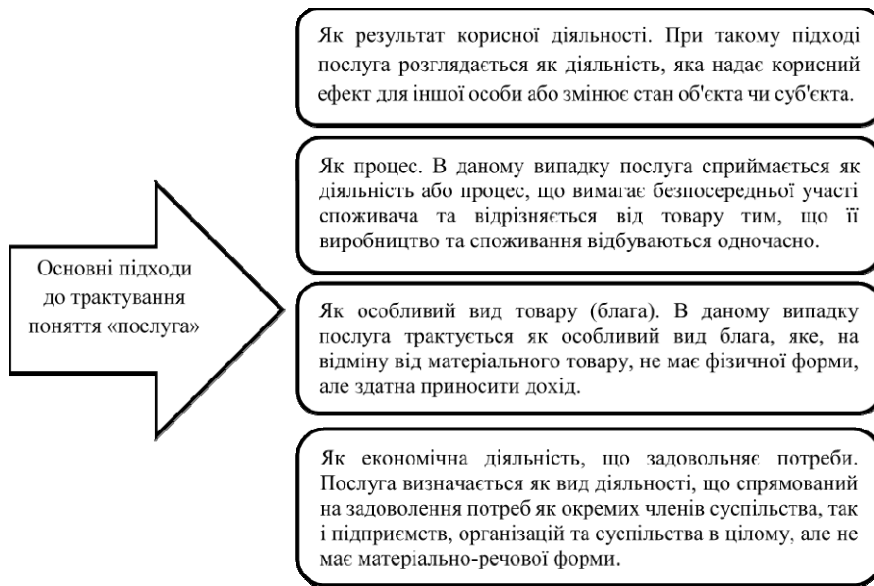
Польський економіст Оскар Ланге трактує послуги як «будь-які функції, які пов'язані... із задоволенням людських потреб, але які безпосередньо направлені на виробництво будь-яких предметів» (Zakharchuk, 2022).

У підручниках з економічної теорії також приділяється увага питанню послуг. Зокрема, В. Базилевич у

праці «Економічна теорія» розрізняє матеріальне та нематеріальне виробництво, підкреслюючи, що продуктом останнього є «товар-послуга» (Bazylevych, 1999).

У більшості випадків у економічній теорії послугу трактують як особливий вид товару, який покликаний задовольняти потреби окремої особи або суспільства в цілому. Такої позиції дотримуються, зокрема, Д. Коул (Pavliuk & Mulenko, 2021), А. Чандлер (Lovelock, 1999) та інші дослідники.

Загалом переважна частина економістів розглядає послугу як вид діяльності, результатом якої є створення цінності або досягнення корисного ефекту. Такої думки дотримуються К. Лавлок (Lovelock, 1999), А. Вага, О. Любіцева, Т. Хілл та інші.

Рис. 1. Основні підходи до розуміння поняття «послуга» на сучасному етапі розвитку економіки*

*Джерело: власна розробка авторів

Сучасні економісти розглядають послуги як невід'ємну частину ВВП, що мають специфічні характеристики, такі як невідчутність, невіддільність від джерела та неможливість зберігання. Сьогодні підходи до трактування поняття послуги можна згрупувати за ознаками: як результату корисної діяльності, як процесу, як особливого виду товару (блага) та як еко-

номічної діяльності, що задовольняє потреби. Послуга може бути як матеріальною, так і нематеріальною, причому ключовою особливістю є одночасність її створення та споживання. Відобразимо їх графічно (рис. 1). Також у таблиці 1 представимо трактування терміну «послуга» економістами ХХІ століття.

Таблиця 1

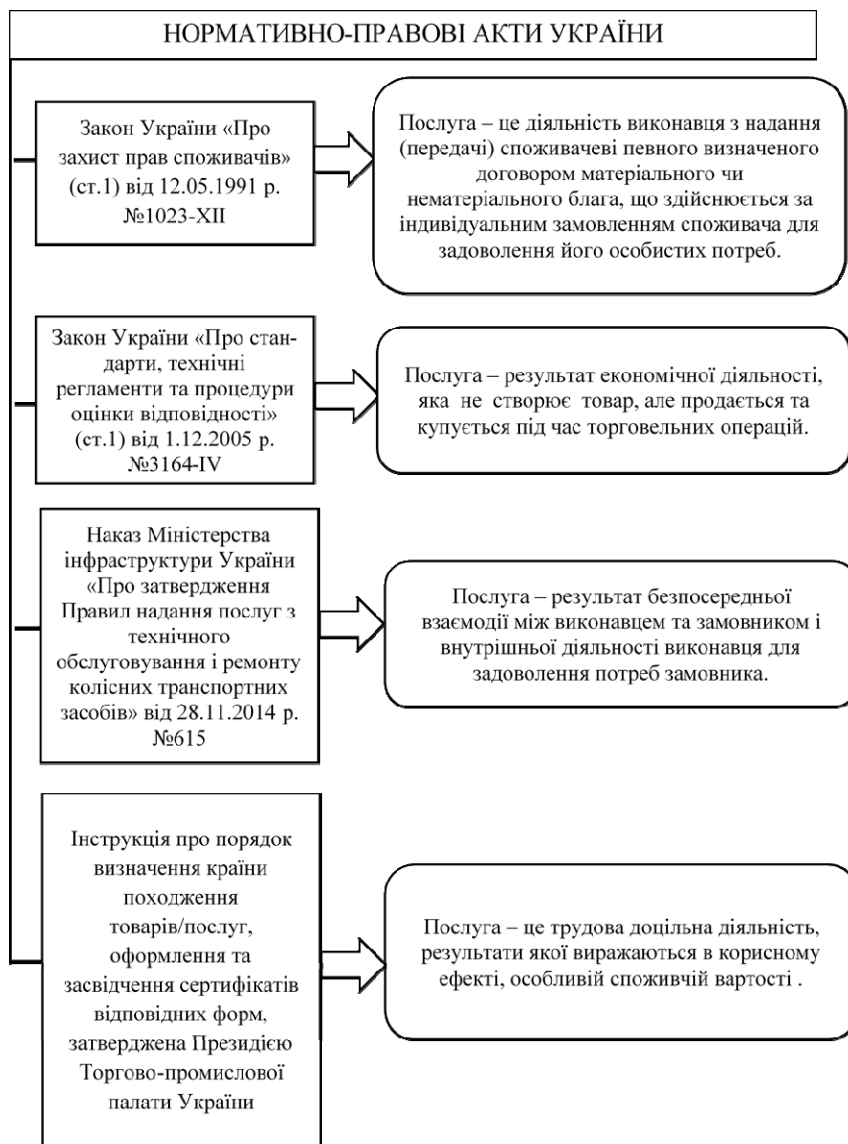
Трактування дефініції послуга сучасними економістами*

Науковець	Трактування
Ю. Е. Губені	послуга як продукт підприємницької діяльності, що реалізується з метою отримання прибутку.
О.Б. Моргулець	«послуга» як дія, що приносить користь, допомогу іншому; та «Послуга» як продукт (результат) діяльності сервісного підприємства.
Л.А. Шереметьєва	«послуга» як закупівля; результат взаємодії між постачальником і споживачем тощо.
В.В. Апопій	нематеріальні активи, що виробляються з метою збуту.

*Джерело: сформовано авторами на основі (Апопій, 2020; Vyslobodska, 2017; Dyshkantiuk, 2020; Morgulets et al., 2020)

Важливими визначниками будь якого терміну в суспільстві є законодавчі акти та нормативно-правові документи. Щодо терміну послуга, то таких регулято-

рних документів в Україні є досить велика кількість, основні з них представимо на рисунку 2.

Рис. 2. Тракткування дефініції «послуга» в українському законодавчому просторі*

*Джерело: (Vyslobodska, 2017)

Висновки

Таким чином, розуміння як трактувати термін «послуга» у давніх економістів не було і вони такі блага вважали не суттєвими. Такими ж були підходи й середньовічних економічних мислителів. Першопрохідцями у ідентифікуванні послуг були класики економічної теорії, проте цю категорію вони вважали неповноцінною та неважливою. Лише у XIX столітті завдяки зусиллям Жана Батиста Сея ми отримали перше повноцінне трактування «послуги». Як економічної категорії.

Сьогодні є безліч дефініцій даного терміну як серед українських, так і світових дослідників у галузі економічної теорії. Загалом їх визначення мають як спільні так і відмінні риси, проте виділяються 4 основні підходи до пояснення цієї економічної категорії: як результат корисної діяльності, як процес, як особливий вид товару, як економічна діяльність, що задовольняє потреби.

Перспективи подальших досліджень. Ця тематика, на нашу думку, обов'язково має знайти своє відображення у подальших наукових дослідженнях вчених-економістів, адже послуги все більше заповнюють світ. Сьогодні є велике поле для дослідження проблематики послуг в економіці, оскільки з'являються все нові галузі та види послуг, які виходять на перший план (до прикладу, цифрові послуги).

References

- Аропії, V. V. (2020). Rehionalno-terytorialna dyferentsiatsiia rozvytku torhivli i dostupnist naseleння do torhovelynykh posluh. Pidpriumnystvo, torhivlia, marketynh: stratehii, tekhnolohii ta innovatsii: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. internet konf. Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 13–15 (in Ukrainian).
- Bazylevych, V. D. (1999). Strakhova posluha v systemi ekonomichnykh vidnosyn rynkovoї ekonomiky. Bankivska sprava, 3, 42–46 (in Ukrainian).

- Dyshkantiuk, Yu. (2020). Concepts and marks of the service as a subject of economic and legal regulation. *Trybuna molodoho vchenoho. Yurydychnyi Visnyk*, 1, 285–291. DOI: 10.32837/yuv.v0i1.1635.
- Hubeni, Yu. (2023). Pidpriemnytska oriantatsiia medychnykh nekomertsiiynykh komunalnykh pidpriemstv. *Orhanizatsiino-ekonomichni ta sotsialni skladovi rozvytku pidpriemnytstva: materialy II Vseukr. nauk.-prakt. konf. Lvivskiy natsionalnyi universytet pryrodokorystuvannia*, 72–74. URL: https://repository.lnup.edu.ua/jsui/bitstream/123456789/908/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7_2023.pdf (in Ukrainian).
- Kasumov, T. A. (2024). Approaches to the interpretation of diversification of business processes of modern enterprises. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, 2(19), 126–135. DOI: 10.30857/2786-5398.2024.2.11
- Kotler P., Armstrong G., & Opresnik M. O. (2018). *Principles of Marketing*. URL: https://opac.atmaluhur.ac.id/uploaded_files/temporary/DigitalCollection/ODljY2E4ODIyODViZjFkODgzNDUxYWZINWFhZmY2MGE5MDc0ZDVmYw==.pdf
- Lovelock, C. H. (1999). Developing marketing strategies for transnational service operations. *Journal of Services Marketing*, 13(4-5), 278–295. DOI: 10.1108/08876049910282538.
- Morgulets, O., Nyshenko, O., & Zinchenko, O. (2020). Implementation of business process outsourcing at the enterprise. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(34), 283–292. DOI: 10.18371/fcaptp.v3i34.215522.
- Pavliuk, V., & Mulenko, V. (2021). Theoretical aspects of the economic category “service”: modern approaches to the interpretation and peculiarities of the conceptual apparatus development. *Problems Of Systemic Approach In The Economy*. 1(81), 7–13. DOI: 10.32782/2520-2200/2021-1-1.
- Smith, A. (2005). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* URL: <https://www.rrojasdatabank.info/Wealth-Nations.pdf>
- Vyslobodska, H. P. (2017). *Rozvytok vyrobnychykh posluh u silskomu hospodarstvi*. Lviv (in Ukrainian).
- Zakharchuk, N. (2022). The essence and evolution of strategic business management. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 312(6(2)), 110–114. DOI:10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-20